REPUBLIC OF KENYA

COUNTY ASSEMBLY OF KILIFI

THIRD ASSEMBLY-THIRD SESSION

THE HANSARD

Thursday, 22nd February 2024

SPECIAL SITTING

(Convened via Kenya Gazette Notice No. 1936 of 21st day of February 2024)

The House met at the County Assembly Chamber,
Malindi Town, at 2:30 p.m.

[The Speaker (Hon. Mwambire) in the Chair]

PRAYER

COMMUNICATIONS FROM THE CHAIR

CONVENING OF A SPECIAL SITTING OF THE ASSEMBLY FOR THE ADDRESS BY KILIFI COUNTY SENATOR JUSTICE RTD. STEWART MWACHIRU MADZAYO

The Speaker (Hon. Mwambire): Hon. Members, I have the following Communications to make. One, this Special Sitting was convened Pursuant to Gazette Notice No. 1936 of the 21st day of February 2024. The Gazette Notice provides as follows: -

Pursuant to Standing Order 26 (1-4) of the Kilifi County Assembly Standing Orders, it is notified for the information of the Members of the County Assembly of Kilifi and the general public that the Assembly shall have a Special Sitting on Thursday the 22nd day of February 2024 as from 2.30 p.m. at the County Assembly Chamber, County Assembly of Kilifi premises situated behind Immigration House in Malindi Town.

Disclaimer: *The electronic version of the Official Hansard Report is for information purposes only. A certified version of this Report can be obtained from the Hansard Editor.*

The main business to be transacted shall be Address by Senator Justice Rtd. Stewart Mwachiru Madzayo EGH., M.P. Senator for Kilifi County and Leader of Minority at the Senate.

DELEGATION ACCOMPANYING HON. SENATOR JUSTICE (RTD.) STEWART MADZAYO EGH., M.P.

Let me acknowledge the guests at the Speaker's Gallery. I wish to acknowledge the presence of the distinguished Senators and other dignitaries in the Speaker's Gallery accompanying the Hon. Senator Justice Rtd. Stewart Mwachiru Madzayo EGH., M.P. Senator for Kilifi County and Leader of Minority at the Senate. I request each member to stand when called upon so that they may be acknowledged in the Parliamentary tradition.

The distinguished Senators are:

1. Senator Hon. Mohammed Faki Mwinyihaji who is the Senator for Mombasa. Let it be known that the Senator is also a Member of the Senate Business Committee which is equivalent to the House Business Committee in our County Assembly. He is also a Member of the Finance Committee, so when counties have issues with their accounts, that is the Committee that we normally go to meet and deliberate on issues. Hon. Senator Mohammed Faki Mwinyihaji sits in those Committees among others.
2. Another one is Senator Issa Juma Boy. He is the Senator for Kwale County. He sits on the ICT Committee at the Senate and at the Lands Committee.

Office of the Senator Kilifi has the following Members:

1. Madam Sheila M. Sada - County Office Manager
2. Mr. Duncan Mwangome - County Coordinator
3. Mr. Alex Kiminza Musingi - Personal Assistant
4. Mr. Kahindi Madaba - Coordinator, Magarini
5. Mr. Robert Agimu - Liason Officer
6. Madam Rachael Faida - Coordinator, Magarini
7. Mr. Gordon Opiyo - Coordinator, Malindi
8. Madam Gakii Kiogora - Principal Researcher
9. Mr. Patrick Chiro Bembela - Director of Communication
10. Madam Cammile Pahe - Legal Officer
11. Madam Lavender Okello - Policy Analyst
12. Mr. Lazarus Chiko - Coordinator, Kilifi South
13. Madam Lilian Okeyo - Coordinator, Kaloleni Constituency
14. Madam Lucy Kalachu - Coordinator, Oversight
15. Mr. Samuel Mwinga Mwadziwe - Student Leader, Mt. Kenya University

Hon. Members, on behalf of the County Assembly and my behalf, I wish to extend a warm welcome to the delegation. Feel welcome and enjoy your experience in the County Assembly of Kilifi.

PROCEDURE FOR SENATOR'S ADDRESS

Disclaimer*: The electronic version of the Official Hansard Report is for information purposes only. A certified version of this Report can be obtained from the Hansard Editor.*

On matters of procedure; as a matter of procedure on Address by the Senator or any visiting dignitary, Standing Order 21 of the County Assembly of Kilifi provides the following: -

1. The Speaker may, in consultation with the Leader of the Majority Party or coalition and the Leader of the Minority Party or Coalition allow the Senator of the County or a visiting Governor or other such visiting dignitaries to address the County Assembly on such occasions as may be appropriate.
2. Standing Order No. 19 of the County Assembly of Kilifi Standing Orders; this is about the Governor entering or leaving the Chamber and paragraphs one, three and four of the Standing Orders of Standing Order 20 talks about the Governor's Address to the County Assembly shall with necessary modification apply to the Senator, visiting Head of States and such other dignitaries.

   Standing order No.19 referred to above makes provisions for the sitting arrangement which we have already complied with here as the Speaker is on the seat on the right-hand side of the Senator.
3. Standing Order No. 20(3) as modified therefore provides that when delivering an Address to the County Assembly, the Senator shall be heard in silence and the Address shall not be followed by any comment or question.

Hon. Members, it is therefore my pleasant duty and pleasure to invite the hon. Senator Justice Rtd. Stewart Mwachiru Mdzayo EGH., M.P. Senator for Kilifi County and Leader of Minority at the Senate to address this hon. County Assembly.

Thank you.

ADDRESS BY VISITING DIGNITARY

SENATORIAL ADDRESS

The Senator (Hon. Rtd. Madzayo): Asante, Bw. Spika. Bw. Spika, *I have been agonizing over whether I address the Assembly in English or address the Assembly in my mother tongue. Democratically I don't know whether to say how many accept or how many don't accept. So, I just wanted to say whether* kama mtaniruhusu niwaongeleshe kwa Kiswahili, nimeandika speech zote na zimetafsiriwa kisawasawa. Nitaendelea kwa Kiswahili.

Mstahiki Spika, Maseneta wenzangu mheshimiwa Mwinyihaji Mohammed Faki na ndugu yangu Issa Juma Boy, Waheshimiwa *wakoi* zangu Wajumbe wa Baraza la Kaunti ya Kilifi, Wanahabari, Mabibi na Mabwana, tumejumuika mbele ya Bunge hili la Kaunti ya Kilifi ili niweze kutimiza wajibu wangu kulingana na Kanuni za Kudumu za Seneti 253(1).

Kanuni hii inaniwajibu mimi kama mwakilishi wenu katika Seneti kutoa hotuba katika Bunge hili na kufanya kazi daima kwa ushirikiano na Baraza la Kaunti ya Kilifi. Mwaka umepita tangu nilipopeana hotuba kama hii. Nafurahi kwamba baadhi ya masuala niliyoyataja wakati huo yalijadiliwa na mengi kati yao yakaweza kutatuliwa.

Ni muhimu kila mmoja wetu akumbuke pahali mamlaka yetu yanapotoka kama ilivyoelezwa katika Katiba ya Kenya, ambayo iliwekwa mwaka 2010. Kipengele 1 (1), (2) (3a) Nikinukuu ifuatavyo: -

Disclaimer*: The electronic version of the Official Hansard Report is for information purposes only. A certified version of this Report can be obtained from the Hansard Editor.*

"Kipengele 1(1) Mamlaka yote ya kifalme ni ya watu wa Kenya na itatumiwa tu kulingana na Katiba hii".

Kipengele 1(2) "Watu wanaweza kutumia mamlaka yao ya kifalme moja kwa moja au kupitia wawakilishi wao waliochaguliwa kidemokrasia.

Kipengele 1(3) Mamlaka ya kifalme chini ya Katiba inakabidhiwa kwa mashirika yafuatayo ya serikali:

a) Bunge na mabaraza ya kisheria katika serikali za kaunti.
b) Utendaji wa kitaifa na miundo ya utendaji katika serikali za kaunti; na
c) Mahakama na mahakama huru.

Nitazembea mno nikikosa kutaja jukumu langu kama Seneta wenu, ambalo ni kiini cha sababu tumekusanyika hapa leo. Kulingana na Kipengele 96(1), (2), (3), (4) cha Katiba yetu, Seneti iko na majukumu yafuatayo: -

a) Seneti inawakilisha kaunti na kutumika kulinda masilahi ya kaunti na serikali zao.
b) Seneti inashiriki katika jukumu la kutunga sheria la Bunge kwa kuzingatia kujadili na kuidhinisha Miswada inayohusu kaunti.
c) Seneti inaamua mgawanyo wa mapato kati ya kaunti, kama ilivyoainishwa katika Kipengele cha 217 na ina jukumu la kusimamia mapato ya kitaifa yanayotengwa kwa serikali za kaunti.
d) Seneti inashiriki katika usimamizi wa maafisa wa serikali kwa kuzingatia na kutoa uamuzi wowote wa kuondoa Rais au Naibu Rais kulingana na Kipengele 145.

Bwana Spika, Waheshimiwa Wajumbe, nilikuwa nafikiria Kiswahili ni rahisi sana lakini sasa naona Kiswahili ni kigumu afadhali Kiingereza, lakini kwa sababu nimeshaanza kwa lugha hiyo siwezi kugeuza wacha niendelee.

Ni muhimu tusisahau kamwe kwamba jukumu la Mabaraza ya Kaunti na Bunge ni sawa; uwakilishi, usimamizi na utungaji wa sheria. Baraza la Kaunti ni taasisi huru ambayo haipaswi kushawishiwa na mkono mwengine wa serikali kufanya kazi haijaamuriwa na Katiba yetu kufanya. Waheshimiwa Wajumbe, hamna haja ya kushinikizwa kuchukua amri kutoka sehemu nyingine kwa gharama ya kutekeleza majukumu yenu ambayo watu wa Kaunti ya Kilifi waliwachagua kufanya.

Waheshimiwa Wajumbe, nawakumbusha kila mmoja wetu kwamba sisi ni mazao ya Ugatuzi. Tunalo jukumu kubwa la kuwa walinzi, mabingwa na watetezi wa Kipengele 174 cha Katiba ya Kenya, 2010 inayotoa malengo na kanuni za serikali ya Ugatuzi.

Tunahitaji kupigania rasilimali zaidi ili tuweze kutumikia mahitaji ya watu wa kaunti hii vizuri. Rasilimali zilizotengwa kwa ajili ya maendeleo lazima zitumike kikamilifu na kwa njia inayoeleweka kulingana na Sheria ya (*Public Finance Management Act*) Usimamizi wa Fedha za Umma ya 2012.

Natambua kwamba Kaunti ya Kilifi imebarikiwa sana na rasilimali asilia kutokana na eneo lake la kimkakati, lakini maendeleo bado ni changamoto kubwa kutokana na ukosefu wa fedha. Tunahitaji kujenga uwezo wa kutekeleza miradi mikubwa ili kutumia rasilimali zetu kama njia pekee ya kuhakikisha kwamba Kaunti ya Kilifi haisalii nyuma katika maendeleo. Kwa hivyo, Baraza hili linapaswa kuchukua jukumu la kuhakikisha kwamba Utendaji wa Kaunti unachukua hatua muhimu kushughulikia changamoto hii.

Mfuko Wa Usimamizi Wa Seneti (Senate Oversight Fund)

Disclaimer*: The electronic version of the Official Hansard Report is for information purposes only. A certified version of this Report can be obtained from the Hansard Editor.*

Bwana Spika, Waheshimiwa Wajumbe, Jukumu langu kuu kama Seneta wenu ni kumwajibisha H.E. Gideon Maitha Mung'aro na timu yake katika usimamizi wao wa fedha. Hata hivyo, jukumu hili lilifadhaishwa sana mwaka wa kifedha wa 2023/2024 kutokana na agizo la Mahakama Kuu la kusimamisha ufanyaji kazi wa Mfuko wa Usimamizi wa Seneti.

Kesi iliwasilishwa mwaka jana katika Mahakama Kuu na baadhi ya Maseneta walioteuliwa wakidai kuwa uamuzi wa Tume ya Huduma ya Bunge (PSC) kuwaondoa katika mfuko huo ulikuwa kinyume cha Katiba. Hii ililazimisha mahakama kusitisha ugawaji wa fedha hadi suala hilo litakaposikilizwa na kutatuliwa.

Siwezi kutekeleza usimamizi wa Kaunti bila fedha sahihi. Madhumuni ya Mfuko wa Usimamizi wa Seneti ni kurahisisha Maseneta wote kutimiza wajibu wao wa kikatiba wa kusimamia kaunti. Napata changamoto kubwa katika kutekeleza majukumu yangu ya kusimamia Kaunti hii bila mfuko huu.

Leo, nasimama kidete mbele yenu kuwaelezea kwamba suala hilo lilipatiwa ufumbuzi na kufungua njia kwa fedha kutolewa Desemba mwaka jana katika kaunti mbalimbali. Kaunti ya Kilifi ina majimbo saba na kwa hivyo ilipewa Kshs10,862,069 kwa kazi za usimamizi wa Seneti kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024.

Mfuko huu utaniwezesha kutimiza wajibu wangu wa Kikatiba wa usimamizi ambao watu wa Kilifi walinichagua kufanya. Nitahakikisha kwamba fedha zinatumika kwa njia iliyopangwa katika Mfumo wa Utekelezaji wa Majukumu ya Usimamizi wa Seneti (*Implementation Framework of the Senate Oversight Function)* ambao uliidhinishwa na Kamati ya Tume ya Ustawi wa Wajumbe *(Commission Committee on Members Welfare)*

Mpango wa kazi tayari umekamilishwa na uko tayari kutekelezwa. Wafanyakazi wangu wa usimamizi pamoja na Meneja wa Ofisi ya Kaunti wamefunzwa vilivyo juu ya matumizi ya fedha na uwajibikaji wa mfuko huo.

Waheshimiwa Wajumbe, mnapaswa kujua na kufuatilia kila maendeleo yanayofanyika katika Wadi zenu. Nataka kuenda katika nyadhfa sasa ya ufisadi yaani corruption.

Ufisadi (Corruption)

Bwana Spika na waheshimiwa wa Bunge, naelewa kabisa kwamba swala hili ni swala muhimu sana kwa sababu ya maendeleo yetu ambayo tunatakikana kuyafanya, lakini inachukua *courage* ikiwa wewe ni kiongozi kuweza kuangalia haya maswala ya ufisadi kimasomaso bila kuogopa wala bila kujali kama kutakuwa na shauri gani ama shauri ile. Kwa hiyo, ni aibu kwamba ufisadi bado ni swala kubwa linaloathiri kauti yetu. Mwaka jana Kauti ya Kilifi ilitangazwa kwenye vyombo vya habari kwa madai ya ufisadi na udaganyifu wa zabuni.

Tume ya kupambana na Ufisadi *(EACC)* ilitoa maagizo ya kusimamisha zabuni ya kitita cha senti Kshs103 milioni kwa mfumo wa ukusanyaji wa mapato wa kijiditali katika Kaunti ya Kilifi. Inadaiwa kuwa zabuni iliyotolewa kwa Kampuni ya Ujenzi ya *Aden Construction Company Limited* haikuwa na uwezo au uzoefu unaohitajika kusimamia au kukusanya mapato, kwani ilitegemea nyaraka kutoka kwa kampuni geni yenye haikuwa kwenye kandarasi.

Ni aibu sana kuwa Kaunti yetu iliorodheshwa miongoni mwa Serikali za Kaunti zenye upungufu mkubwa wa uwajibikaji katika mifumo yao ya usimamizi wa mapato. Sisi kama wakaazi wa Kilifi tunahitaji kufanya kazi maradufu kuliko Kaunti zingine ili kubadilisha mtazamo wa watu kwamba Kilifi haijafikia malengo yake miaka 15 baada ya kupokea ugatuzi.

Disclaimer*: The electronic version of the Official Hansard Report is for information purposes only. A certified version of this Report can be obtained from the Hansard Editor.*

Afya

Kwa upande wa Afya, Bwana Spika na Waheshimiwa Wajumbe, jukumu kuu la Serikali ya Kaunti ya Kilifi kuhusiana na afya ni kuwa na majukumu ya usimamizi muhimu ikiwa ni pamoja na upangaji wa bajeti, usimamizi wa fedha, rasilimali za watu, utoaji wa dawa za dharura na vifaa vya matibabu. Nafurahi kwamba Mheshimiwa H.E. Gideon Maitha Mung'aro amepea kipaumbele sekta ya afya katika utawala wake ili wakazi wa Kilifi waweze kupata huduma bora.

Haki ya kupata kiwango cha juu kabisa cha afya kimenukuliwa katika Kipengele cha 43(1) ya Katiba ya Kenya, 2010 na kila mmoja ana haki ya kufaidika nayo. Mwaka huu wa Kifedha, Serikali ya Kaunti ya Kilifi iliweka pembejeo ya Kshs2.6 bilioni kutumika katika kuboresha miundo misingi katika hospitali zetu. Pia ni mpango wa Gavana kuunda ushirikiano utakaosaidia kuweka vifaa katika hospitali za Kilifi na Malindi ili kusaidia katika matibabu ya wagonjwa wa kisukari.

Nataka kuipongeza serikali yetu ya Kilifi kwa kutumia mfumo wa kijiditali katika hospitali za Kaunti za Kilifi kuweka rekodi ya data za wagonjwa. Hii hatua ni nzuri kwani itasaidia kuboresha huduma za afya na kupunguza foleni ndefu kwenye vituo vya afya.

Elimu

Kwa upande wa Elimu Bwana Spika na Wajumbe wenzangu, licha ya kuwa elimu ni zawadi kubwa ambayo mzazi anaweza mpa mwanawe ikiwa rasilimali ya kipekee, inasikitisha kuwa ingali Kaunti yetu ya Kilifi imesalia nyuma sana katika nyakati kama hizi. Licha ya maendeleo yaliyopatikana katika miaka ya hivi karibuni, bado kuna pengo linaloonekana katika swala la watoto wanaotoka katika familia maskini kupata elimu bora. Hata hivyo, inasikitisha kuwa katika juhudi za kufadhili elimu, ufisadi umekithiri. Haswa kutokana na kuhitilafiwa na wanasiasa kwa mfano…Nitaregelea hiyo sentensi. Ningependelea kuendelea hii sikuiangalia vizuri. Matokeo mabaya ya mitihani ya kitaifa yanayoshuhudiwa katika Kaunti hii inapelekewa na idadi ndogo mno ya walimu. Kwa pamoja, tunapaswa kushinikiza kuajiriwa kwa walimu zaidi ili kupiga jeki idadi ya sasa.

Natoa wito huu kwa nyinyi ndugu zangu kama Wawakilishi wa Wadi kujihusisha katika shughuli za elimu za Kaunti hii ili kuwapa motisha wanafunzi, hali ambayo itainua viwango vya elimu katika Kaunti ya Kilifi.

Barabara na Miundo misingi

Katika upande wa barabara na miundo misingi, Bwana Spika na Waheshimiwa Wajumbe, nakariri msimamo wangu wa awali kuwa ugatuzi ulikusudiwa kunufaisha jamii haswa kwa kuhakikisha rasilimali zinafaidi kila mmoja licha ya nafasi yake ya jamii haswa kwa kuhakikisha rasilimali zinafaidi kila mmoja licha ya nafasi yake ya jamii. Ili kuhakikisha uwazi na usawa, kandarasi zote za zabuni za ujenzi na ukarabati wa barabara zinapaswa kupigwa msasa. Hatua hii italeta taswira kamili ya jinsi fedha zilizotengewa uchukuzi zilivyotumika. Hatutakubali kamwe ubadhirifu wa fedha ilhali sekta ya uchukuzi inadorora.

Ingawa Serikali ya Kaunti ya Kilifi imetoa zabuni kwa kampuni zinazomilikiwa na watu wasio wakaazi wa Kilifi, inasikitisha kuwa hakuna jitihada zinazowekwa ili kupiga jeki wale wanaomiliki kampuni ndogo ndogo ambao wanauwezo sawia kwa kufanya hivyo, nafasi za ajira zitabuniwa na uchumi utaboreka. Pengine kwa kufafanua tu kwa upande huu hapa ni kwamba

Disclaimer*: The electronic version of the Official Hansard Report is for information purposes only. A certified version of this Report can be obtained from the Hansard Editor.*

ingawa Serikali ya Kaunti ya Kilifi imetoa zabuni ya kampuni mara nyingi tunaona watu ambao si wakaazi wa Kilifi ndio wanapewa kandarasi hizi na halafu baadaye ikiwa Kaunti inawachwa bila pesa baada wale wametimiza wajibu wa kutengeza barabara ama wametengeza kitu fulani wamemaliza, wao wanaondoka na zile pesa zetu kwa sababu tunawalipa na si wakaazi ama si watu wetu wa hapa Kilifi.

Wanaondoka na hizo pesa zetu, wanatuachia sisi barabara; barabara si chakula si chochote; wanawawacha nyinyi, Kaunti, ikiwa haina pesa ambazo zinazunguka ndani ya Kilifi Kaunti. Kama ingekuwa tunapatia wafanyi biashara watu wadogo wadogo hata kama ni kutengeza barabara, lakini zile pesa zitakazobaki zinakuwa ni pesa ambazo yeye anaweza kuzitumia hapa hapa ndani.

Akijenga nyumba ataandika mtoto wa Kilifi akinunua nyumba hapa ndani ya Kilifi pesa zitabaki hapa ndani ya Kilifi. Akianza biashara fulani, pesa zitabaki ndani ya Kilifi. Kwa hiyo, pesa zitakuwa zinazunguka ndani ya Kilifi Kaunti, kuliko sisi ikiwa tunapeana zabuni hizi za kutengeza barabara zabuni hizi za biashara zibaki ndani ya Kilifi Kaunti. Tukiwapa watu ambao wametoka nje utaona ya kwamba baada ya ile kazi kufanywa wanaenda na pesa zetu wanatuachia sisi mizigo ambapo hakuna pesa zinazunguka.

Usalama

Bwana Spika, Waheshimiwa Wajumbe, suala la usalama ni lenye umuhimu mkubwa mno kwani linapeana mazingira mazuri ya kufanya biashara na vile vile kuvutia wawekezaji wanaokuza mapato ya Kaunti yetu. Ikizingatiwa Wawakilishi Wadi wanatangamana na wananchi kila uchao, inawapa nafasi bora ya kupata taarifa za kijasusi kuhusu wale walio na nia ya kuvurunga amani tuliyo nayo kwa sasa. Natoa wito kwa ushirikiano na vyombo vya usalama ili kustahimili hali hii.

Mheshimiwa Spika, tukikumbuka yaliyotukumba kule Shakahola, kama Seneta na Kiongozi wa Walio Wachache katika Bunge la Seneti, nitazidi kuzungumzia swala hili kule Bungeni na ni vyema ikiwa nitapata uungaji mkono na Bunge letu la Seneti swala hili lipewe kipaumbele. Nikisema hivyo ni kwa sababu utaona hasara ile ambayo imeingia Kilifi Kaunti hivi sasa, kuna miili zaidi ya mia tano (500) ambayo imelala. *Electricity* sijui inaitwaje sijui ni kawi? Umeme? Kaunti inatumia umeme ili kuweza kuwaweka wale watu katika hali ya kisawasawa. Hata *DNA* zao ziweze kupatikana jamii zao waje wakiwatambua, wachukue watu wao lakini ni kwa muda gani sisi kama Kaunti ya Kilifi tutaendelea swala hili la watu 500 na Serikali ambayo inahusikana na jambo hili ambalo wao wangechukua kipaumbele kuona ya kwamba hizi maiti ambazo tuko nazo hapa sisi ambazo si zetu ambazo si za kaunti hii, ni jukumu la serikali yenyewe kuja kuchukua maiti hizo na kuzihifadhi wao wenyewe wajue pale watazipeleka lakini Kaunti isipate hasara ya kuendelea kulipa umeme kuendelea kuhifadhi mili kuendelea kununua dawa na sisi wenyewe katika hosipitali hatuna dawa za kutosha.

Kwa hivyo, hii ni hasara ambayo sisi tunapewa na tunapewa na serikali yenyewe na hiki ni kitu ambacho sisi kama wakaazi wa Kilifi hatuwezi kukubali hata kidogo. Hii serikali ya Ruto lazima ijukumike sasa kupitia Wizara yao ya Afya ili ifike hapa Kilifi ichukue hii miili itakapoipeleka sisi hatutaki kujua. Kwa sababu, hatuwezi kuendelea kupata hasara na hali si jukumu letu la kuangalia hii na wao wenyewe hawatusaidii kulipa chochote kulingana na ile hasara tunayoingia ya kifedha.

Disclaimer*: The electronic version of the Official Hansard Report is for information purposes only. A certified version of this Report can be obtained from the Hansard Editor.*

Disclaimer*: The electronic version of the Official Hansard Report is for information purposes only. A certified version of this Report can be obtained from the Hansard Editor.*

Utalii

Bw. Spika, nataka niende katika swala la Utalii. Utalii ni nguzo muhimi ya uchumi wa Taifa letu. Kulingana na ripoti ya Umoja wa Mataifa inayoangazia utalii endelevu nchini, takriban watalii milioni moja hufika Kenya kila mwaka na maeneo ya Pwani huchangia zaidi ya asilimia 60 ya ziara, huku ikiongeza ajira kwa asilimia 11 ya utenda kazi wa Kenya. Hii huimarisha uchumi na kukuza sekta nyingine kama vile usafiri, chakula na vinywaji, burudani, na mavazi katika Kaunti ya Kilifi.

Nataka kusema ya kwamba mitandao mingi hutumika hapa Kilifi lakini inajulikana kabisa kwamba utalii wetu bado uko chini na ingekuwa bora sote tukishirikiana na kufanya bidii kuona kwamba nguzo za utalii ndani ya Kilifi Kaunti ziko na zinaweza kutumika vilivyo ili tukaongeze sekta yetu ya utalii. Kaunti ya Kilifi imebarikiwa na fukwe safi na utamaduni wa Kiswahili ulioimarika. Hata hivyo, kama hazina zozote zile, inapaswa kuhifadhiwa na kulindwa kwa ajili ya vizazi vijavyo. Tunahitaji kushirikiana na jamii kuhamasisha ushiriki wao wa moja kwa moja katika uhifadhi ama kusimamisha usimamishaji wa mila zao ili kuwawezesha kufaidika ki uchumi.

Biashara na Viwanda

Katika safari ya kuimarisha biashara na viwanda, Bwana Spika, katika Kaunti yetu lazima tuweze kuangalia kwa kina katika serikali zetu za Kaunti. Inatakikana kuanzishwa kwa *Wezesha Fund* mradi unaolenga kuongeza uwezo wa kifedha wa watu wetu ili kuwawezesha kufanya biashara yenye maana.

Ushirikiano wa Serikali ya Kaunti baina ya Benki ya *KCB* na Benki ya *Rafiki Micro Finance* katika kubadilisha Mbegu *Fund* iwe Wezesha *Fund* utaleta ukuaji mkubwa kwa wafanyibiashara na makampuni ya kiwango kidogo katika mfano wa uchumi wa ushirika na kuchochea ukuzaji wa uchumi katika Kaunti nzima.

Pamoja, Waheshimiwa Wajumbe, lazima tujitahihidi kujua idadi ya mikopo iliyorejeshwa na kiasi gani bado kinangojewa kulipwa, ni njia zipi zimeanzishwa kuhakikisha pesa zinarudishwa. Maswali haya na mengineyo yataunda mfumo thabiti wa ufuatiliaji na tathmini ili kuhakikisha kuwa mradi kama ulivyokusudiwa na kutekelezwa unakidhi malengo yaliyotarajiwa.

Yote haya ni kusema ya kwamba katika miradi yote na katika zile pesa ambazo zilitolewa ni kuhakikisha ya kwamba lazima kuwe na kufwatilia na kuona kwamba pia tumerudisha faida yetu ya zile pesa ambazo tumetumia.

Gharama Kubwa ya Maisha

Upande wa gharama kubwa za maisha, Bwana Spika, si jambo la nadharia. Wakenya wamelazimika kuchimba zaidi katika mifuko yao kufadhili bajeti ya serikali kutokana na Wabunge kupitisha Sheria ya Fedha ya 2023 yenye utata. Sheria hii imepelekea mahitaji muhimu kuwa ghali zaidi na Wakenya kulazimishwa kulipa kodi ambazo hazina manufaa kwao; kama vile ushuru wa nyumba.

Disclaimer*: The electronic version of the Official Hansard Report is for information purposes only. A certified version of this Report can be obtained from the Hansard Editor.*

Viwango vya juu vya mfumuko wa bei *(inflation)* nchini Kenya pia vimesababisha biashara hapa Kaunti ya Kilifi kupunguza bidhaa na huduma zao au hata kufunga kabisa. Hii imesababisha kudorora kwa riziki za watu wetu na kupelekea umaskini wa kupindukia.

Kupungua kwa thamani ya Shilingi ya Kenya dhidi ya dola kwa kasi katika mwaka uliopita, pia kuingia mwaka huu, ikipoteza karibu asilimia 24 ya thamani yake, haikufanya maisha ya Wakenya kuwa rahisi. Hii imefanya bidhaa za kuingizwa nchini kuwa ghali zaidi na kuongeza deni la Kenya ambalo lilikuwa zaidi ya shilingi bilioni 10,100 (euro bilioni 64.4) mwishoni mwa Juni, kulingana na takwimu za Hazina, au karibu theluthi mbili ya pato jumla la ndani.

Niruhusu nitaje kwamba, kwa jitihada za kupunguza gharama kubwa ya maisha, Azimio *One-Kenya Alliance* walikubaliana kufanya mazungumzo ya kisiasa yenye madai yanayoweza kutekelezwa, ikiwa ni pamoja na kupunguza gharama ya maisha. Baada ya miezi mitatu ya majadiliano, ripoti ilichapishwa na Maseneta wa Kenya Kwanza na Azimio wamekubaliana na mambo kadha wa kadha yaliyonukuliwa kwenye ripoti.

Upendeleo na Ukabila

Upendeleo na ukabila ni maovu yasiyokuwa na nafasi katika Kaunti ya Kilifi. Tunayo bahati ya kuishi miongoni mwa watu wa makabila mbalimbali na kaunti yetu ina sifa nzuri ya kuwa na wangwana wa kutenda wema kwa wote.

Natarajia kwamba Sheria na kanuni za Utumishi wa Umma katika Bodi ya Utumishi wa Umma ya Kaunti ya Kilifi (mwili uliopewa nguvu ya kufanya mahojiano, kuajiri, na kupeleka wafanyakazi) zitazingatiwa kikamilifu. Tunahitaji kukubali tofauti zetu ili tuwezeshe Kaunti ya Kilifi kukua kwa kasi kupitia kubadilishana mawazo na kulaani vikali ukabila katika Sekta ya Utumishi wa Umma ya Kaunti.

La mwisho, ilimradi tuweke ustawi wa wananchi wa Kaunti ya Kilifi kama ajenda yetu kuu, natutimize majukumu yetu kwa kuhakikisha Serikali ya Kaunti inakuwa na ufanisi na uwaazi, basi nina hakika tunaweza kujenga Kilifi ikiwa sote tutajitolea kikamilifu na majukumu ipasavyo.

Bwana Spika, Waheshimiwa wajumbe, napenda kuwashukuru wakazi wa Kaunti ya Kilifi kwa imani yao kwangu na kwa kazi nzuri wanayoifanya katika kuleta maendeleo Kaunti yetu. Tutashirikiana kwa pamoja kuhakikisha kwamba tunafikia malengo yetu ya kuwa na Kaunti yenye maendeleo, usawa, na haki kwa wote. Asanteni sana na Mungu awabariki nyote na Kaunti yetu ya Kilifi.

(Applause)

The Speaker (Hon. Mwambire): Hon. Members, in the exercise of Standing Order No.1 of the County Assembly of Kilifi Standing Orders, Members after adjournment will get communication from both Majority and Minority Whip on the way forward.

ADJOURNMENT

Disclaimer*: The electronic version of the Official Hansard Report is for information purposes only. A certified version of this Report can be obtained from the Hansard Editor.*

The Speaker (Hon. Mwambire): There being no other business Hon. Members, this House stands adjourned until further notice.

The House rose at 3:20 p.m.

Disclaimer*: The electronic version of the Official Hansard Report is for information purposes only. A certified version of this Report can be obtained from the Hansard Editor.*